

Міністерство освіти і науки України
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Суми, Україна)
Інститут інноваційних технологій і змісту освіти (Київ, Україна)
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (Київ, Україна)
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (Суми, Україна)
Класичний приватний університет (Запоріжжя, Україна)
Казахский национальный университет имени аль-Фараби (Алматы, Казахстан)
Узбекский научно-исследовательский институт педагогических наук
имени Т. Н. Кары Ниязи (Ташкент, Узбекистан)
Gdahska Wyzsza Szkola Humanistyczna (Gdansk, Polska)

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ: ФІЛОСОФІЯ, ПСИХОЛОГІЯ, ПЕДАГОГІКА

Збірник наукових статей

7гру дня 2017 р.

Частина 1

Суми - 2017

Проаналізуємо тему «Людина в суспільстві» («Я у світі», 3 клас). Ця тема розширює й уточнює знання молодших школярів про місце їхнього проживання, формує уявлення про Україну як незалежну державу, символи нашої держави, її місце серед незалежних країн. Згідно державних вимог щодо рівня загальноосвітньої підготовки в 3 класі учні: усвідомлюють свою належність до українського суспільства; необхідність толерантного ставлення між людьми; мають уявлення: про державну символіку України; природні багатства країни; свою приналежність до України; виявляють інтерес до: пізнання минулого і сучасного України; участі у відзначенні пам'ятних подій; накопичення матеріалів з теми, оформлення їх в альбом, портфоліо тощо; виявляють патріотичні почуття, шанобливе ставлення до символів держави; володіють найпростішими навичками поведінки в урочистих ситуаціях, в пам'ятних місцях; розуміють сутність правопорушень як порушення прав інших людей, міркують на цю тему, наводять приклади; обґрунтовують необхідність відповідати за свої вчинки; встановлюють основні взаємозв'язки в соціальному житті (між вчинком і наслідком, порушенням правил і відповідальністю).

До уроків «Я у світі» доцільно підбирати різні рубрики, хвилинки - цікавинки, організувати навчально - дослідницьку діяльність молодших школярів. До прикладу, рубрика «Цікаво знати». У процесі пошукової роботи учні дослідили, що слово «громадянин» походить від слова громада, яке є в усіх слов'ян, хоч і не завжди з однаковим значенням. В українській мові цим словом називають групу людей, яких об'єднує одне завдання або спільні інтереси. Є таке прислів'я: «Громада - великий чоловік». А це означає, що, коли у громаді всі однодумці, тоді вони діють як одна людина, але людина-велетень. Від слова громада було утворене слово громадянин. Так називають людину, коли говорять про те, у якій державі вона постійно живе: «Я - громадянин України». Ще так називають людину, яка вірно служить своїй Батьківщині, приймає всі болі й радощі країни близько до серця тощо.

Таким чином, за сучасних умов початкова школа стає важливою ланкою виховання свідомих, активних, високоморальних громадян Української держави. Громадянське виховання в навчальному закладі сьогодні здійснюється, спираючись на державну політику в галузі освіти і виховання, ідейне багатство українського народу, національні цінності, досягнення вітчизняної і світової педагогіки. Як зазначають педагоги - практики обізнаність молодших школярів з громадянськими якостями

ще невисока і неоднакова. Знання мають переважно фрагментарний, несистемний характер, не прийняті особистісно, що призводить до розбіжностей між існуючою теоретичною обізнаністю, дійсною оцінкою подій, вчинків і поведінковими проявами в реальних ситуаціях. Нами з'ясовано, що значні можливості для виховання громадянськості молодших школярів закладено у навчальному предметі «Я у світі». У процесі вивчення цього курсу увага учнів зосереджується на: усвідомленні суті взаємовідносин людини і суспільства, набутті демократичних цінностей, адекватному випробуванні різноманітних соціальних ролей, засвоєнні поведінкових еталонів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багацький В.В. Організація громадянського виховання школярів / В.В. Багацький // Виховна робота в школі. - 2015. - № 11. - С. 9-17.
2. Бех І. Патріотичне і громадянське виховання: Лінії зіткнення та розмежування / І. Бех // Рідна школа. - 2016. - № 8-9. - С. 8-10.
3. Відмиш Л. І. Система національного виховання: шляхи та засоби реалізації / Л. І. Відмиш // Виховна робота в школі - 2011. - № 8. - С. 7-9.
4. Лалак Н. В. Виховання громадянськості в учнів молодшого шкільного віку засобами вчительсько-батьківської взаємодії / Н. В. Лалак, В. В. Лівійська // Науковий вісник Мукачівського державного університету. - 2014. - № 17 (12). - С. 75-78.
5. Сухомлинська О. Програми національного виховання в умовах освітніх модернізаційних змін / О. Сухомлинська // Шлях освіти. - 2010. - № 4. - С. 4-8.

Катерина Михайлова, Антоніна Микуліна
(Мукачєво, Україна)

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ШАНОБЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО РІДНИХ І БЛИЗЬКИХ

у статті висвітлена проблема виховання у старших дошкільників шанобливого ставлення до рідних і близьких як важливої складової морального виховання; роль родини у соціалізації дитини, прищепленні їй моральних цінностей українського народу, становленні її особистості як справжнього громадянина-патріота рідної Вітчизни.

Ключові слова: особистість, моральне виховання, гуманізм, гармонійні взаємини, шанобливе ставлення.

В статье освещена проблема воспитания у старших дошкольников уважительного отношения к родным и близким как важной составляющей нравственного воспитания; роль семьи в социализации ребенка, привитие ему нравственных ценностей украинского народа, становлении его личности как настоящего гражданина-патриота своей Отчизны.

Ключевые слова: личность, нравственное воспитание, гуманизм, гармонические отношения, уважительное отношение.

The article highlights the problem of fostering a respectful attitude of preschoolers to family and relatives as an important component of moral education; the role of family in socializing of a child, the inoculation of moral values of the Ukrainian people, the formation of the personality as a true citizen-patriot of the native motherland.

Key words: personality, moral education, humanism, harmonious parent-child relations, respectful attitude.

У сучасному інформаційному і технологічному суспільстві особливої актуальності набувають проблеми формування духовності особистості, її етичної культури, конструктивної поведінки, самосвідомості та відповідальності. Дошкільний вік у сенсі духовного розвитку є унікальний. Саме дошкільне дитинство є початковим періодом становлення особистості, коли закладаються основи ставлення до навколишнього світу, людей, до себе, засвоюються перші моральні норми поведінки.

Одним із важливих завдань, як відмічається у основних документах про дошкільну освіту («Концепція дошкільного виховання в Україні», «Концепція соціально-педагогічного патронату сім'ї з дітьми дошкільного віку», «Базовий компонент дошкільної освіти в Україні» та ін.) є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля [2, с.9].

Розуміючи важливу роль родини у даному процесі, у наш час велике значення приділяється вихованню у дітей дошкільного віку шанобливого ставлення до родини як складової її морального розвитку. Саме у взаємодії з дорослим дитина входить в оточуючий світ, оволодіває цінностями, нормами і правилами, прийнятими в суспільстві.

У психолого-педагогічній науці накопичений значний теоретичний матеріал з проблеми батьківсько-дитячих взаємин, їх вплив на формування дитячої особистості розглядався в працях ЮАркіна, О.Духновича, НЛубенець, А.Макаренка, К.Ушинського, Я.Мамонтова, С.Русової, КУшинського тощо.

Гармонійні взаємини батьків і дітей формуються в процесі міжособистісних взаємин, які ми розглядаємо як активну взаємодію суб'єкта і соціального довкілля. Переважна більшість дослідників зазначає, що сензитивним для формування і становлення гармонійних батьківсько-дитячих взаємин є дошкільний вік (Л.Божович, О.Кононко, Т.Маркова та ін.).

Проблеми виховання дитини в родині висвітлено в дослідженнях сучасних учених (А.Гончаренко, О.Киричук, Т.Кравченко, ДЛуцик, М.Машовець, Т.Поніманська, О.Проскура).

На сучасному етапі визначено науково-теоретичне підґрунтя взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні дитини (Т.Алексеевко, Т.Жаровцева, В.Постовий та ін.), методика взаємодії родинного і суспільного виховання (Л.Врочинська, А.Залізник, А.Капська, О.Сердюк та ін.), формування педагогічної культури батьків та сімейних взаємин (О.Калюжна, І.Савченко, І.Сіданіч, І.Трубавіна, Т.Ушеніна та ін.).

Народна педагогіка та багато досліджень видатних педагогів і психологів доводять, що на виховання дитини в родині особливо впливають її взаємини з матір'ю (О.Петренко, Л.Повалій, О.Тимофеева та ін.).

Незважаючи на численність наукових праць із проблеми морального виховання дитини-дошкільника, недостатньо вивченими продовжують залишатись особливості й основні напрями діяльності ДНЗ щодо виховання у дітей старшого дошкільного віку шанобливого ставлення до рідних і близьких як важливої складової морального виховання; не розроблено методики, спрямованої на педагогічну підтримку батьків щодо виховання у дітей шани та поваги до рідних і близьких.

Виховання у дітей високих моральних якостей, патріотичних почуттів, зокрема любові до Батьківщини, починається з формування у малят шанобливого ставлення до рідної матері, батька та інших членів родини.

Під поняттям «шанобливе ставлення дитини до рідних і близьких» з педагогічної точки зору розуміють позитивне сприйняття дитиною емоційного, фізичного, психологічного образу матері та інших членів родини, їх статусу в родині і родинних відносинах, що засноване на моральних знаннях і досвіді дитини та відображається в моральних вчинках стосовно матері, батька, дідуся, бабусі, братиків, сестричок тощо, безумовній повазі, турботі, гуманності, доброзичливості, довірі і допомозі. [3, с.74].

За твердженням видатних педагогів виховання дитини здійснюється через сукупність формуючих і цілеспрямованих впливів усіх суспільних інститутів, що оточують її та забезпечують відтворення накопиченого соціально-культурного досвіду в її свідомості, способах поведінки та діяльності. У системі освіти воно здійснюється під певним соціальним і педагогічним контролем та реалізується через навчання й

організацію життєдіяльності вихованців (О.Мудрик, О.Сухомликська, Є.Шиянов та ін.) [4, 33]. Результати виховання особистості виявляються в її вихованості, що характеризує ставлення людини до самої себе та довколишніх.

При визначенні змісту категорії «ставлення» було враховано, що це психологічне, внутрішнє переживання людиною зовнішньої дії, вибірковий характер якої виявляє своєрідність кожної конкретної особистості (О.Лазурський) [3, с.75].

За своєю структурою будь-яке ставлення складається з трьох складників: світоглядно-пізнавального, емоційно-вольового та дієвого (Г-Люблінська). При цьому світоглядно-пізнавальний складник представлений такими якостями особистості, як: пізнавальна активність, різноманітні пізнавальні інтереси, широта світогляду. Емоційно-вольовий - проявом моральних відчуттів людини, що простежуються в органічному злитті з вольовим зусиллям особистості, її свідомій дисципліні. У дієвому складнику ставлення виокремлено такі якості особистості, як самостійність і творча активність [3, с.79].

Для дошкільників найближчі дорослі - батьки, члени родини, педагоги - відіграють вирішальну роль в усвідомленні і переживанні таких моральних почуттів як доброта, любов, щастя, гідність людини, честь роду, відданість батькам, вірність тощо (Т.Поніманська) [5, с.163].

Виховання у старших дошкільників шанобливого ставлення до рідних і близьких потребує врахування вікових (підвищена рухова активність, довірливість, безпосередність, емоційність) та індивідуальних особливостей розвитку.

На формування моральних якостей впливає сім'я, стосунки у сім'ї між батьком і матір'ю, їх ставлення до старших членів родини (бабусі та дідуся), братів і сестер дитини, близьких родичів та чужих людей. Важливу роль відіграє також авторитет матері і батька у суспільних відносинах з іншими людьми тощо.

Розуміючи важливість впливу сімейного клімату на формування високих моральних якостей у дітей, потрібно проводити просвітницьку роботу з батьками. Ефективними формами цієї роботи є традиційні (бесіди з батьками, консультації, батьківські збори, круглі столи, вечори запитань та відповідей) та сучасні методи (презентація родин, тренінги, «зустрічі на педагогічних посиденьках» тощо). Вся ця робота позитивно впливає на формування у дітей любові та поваги до рідних і близьких, а також на формування у малят основ гуманізму та патріотизму.

Виховання любові і поваги до матері і батька, родини, рідного вогнища, краю, країни впливає у майбутньому на формування відповідальності за свою сім'ю, колектив, народ, за продовження й честь свого роду.

Отже, любов і повага до рідних і близьких - це складова моральної вихованості, що виявляється в позитивному сприйнятті дитиною емоційного, фізичного, психологічного образу матері і батька, бабусі і дідуся, інших членів родини, її статусу в родині і родинних відносинах, яка заснована на моральних знаннях і досвіді дитини та відображається в моральних вчинках стосовно своїх рідних і близьких, зокрема, любові, повазі, турботі, гуманності, доброзичливості, довірі і допомозі. Структуру шанобливого доброзичливого ставлення утворюють світоглядно-пізнавальний, емоційно-вольовий і дієвий складники. Вихованість любові і поваги до рідних і близьких у дошкільників виявляється через інформаційно-змістовий, емоційно-ціннісний і поведінковий компоненти. Основою для оцінки рівнів цієї вихованості дітей є когнітивний, емоційно-почуттєвий і діяльнісний компоненти.

Також виявлено, що педагогічними умовами, які забезпечують виховання у старших дошкільників любові та повагу до своїх рідних і близьких є тісний взаємозв'язок сімейного та суспільного виховання у даному процесі; створення належного виховного потенціалу родини та розвивального середовища в дошкільному навчальному закладі; суб'єкт-суб'єктна зорієнтованість відносин у системі «дорослий-дитина», «дитина-дитина». В організації виховного процесу їх реалізація відбувається за моделлю, що складається з інформаційно-збагачувального, рефлексивно-діяльнісного, інтегративно-творчого етапів і методики, що передбачає реалізацію педагогічних умов виховання у дітей любові та поваги до рідних та близьких.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев Т. У чому мудрість батьківської любові / Т.Алексеев // Дошкільне виховання. - 2002. - № 3. - С.20-21
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Наук. кер. Богущ А.М. // Дошкільне виховання. - 2012. - С. 4-19.
3. Бутенко О.Г. Ідеї сімейного виховання в творчій спадщині просвітителів XVIII ст. / О.Г.Бутенко // Рідна школа. - 2008. - № 1-2 (937-938). - С. 74-77.
4. Бутенко О.Г. Повага до батьків як виховна проблема в історії педагогічної думки / О.Г.Бутенко // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. - Випуск 157. - Серія : Педагогічні науки. - Черкаси, 2009. - С 32-35.
5. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка / Т.І.Поніманська: навч. посібник (для студентів вищих навчальних закладів). - К.: «Академвидав», - 2015. - 448 с.

Олена Назаренко
(Суми, Україна)

УПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена особливостям упровадження STEM-освіти у закладах загальної середньої та позашкільної освіти.

Ключові слова: STEM-освіта, IT-фахівці, фахівці біо- та нанотехнологій, робототехніка, електроніка, інженерна графіка, тривимірне моделювання, 3D-принтер, електронний мікроскоп, партисипаторний (громадський) бюджет.

Статья посвящена особенностям внедрения STEM-образования в учреждениях общего среднего и внешкольного образования.

Ключевые слова: STEM-образование, IT-специалисты, специалисты био- и нанотехнологий, робототехника, электроника, инженерная графика, трехмерное моделирование, 3D-принтер, электронный микроскоп, партисипаторный (общественный) бюджет.

The purpose of this article is to examine the particularities of introduction ofSTEM-education in institutions of secondary and extra-curricular education.

Key words: STEM-education, IT specialists, biotechnology specialists, robotics, electronics, engineering graphics, 3D modeling, 3D printer, electronic microscope, participatory (public) budget

Метою дослідження є аналіз процесу впровадження STEM-освіти у закладах загальної середньої та позашкільної освіти та пошук шляхів вирішення фінансових, матеріально-технічних, інформаційних, методологічних проблем та протиріч.

Виклад основного матеріалу. Стрімка еволюція технологій веде до того, що незабаром найбільш популярними та перспективними фахівцями стануть програмісти, IT-фахівці, фахівці біо- та нанотехнологій і т.д. Саме в такому інформативному світі наші діти житимуть та будуватимуть кар'єру. Чи здатні сучасні школи підготувати їх до цього? Рішенням може стати STEM-освіта - один з актуальних напрямів модернізації та інноваційного розвитку природничо-математичного, гуманітарного профілів освіти. STEM-орієнтований підхід до навчання сприяє популяризації інженерно-технологічних професій серед школярів, підвищенню їх поінформованості про можливості кар'єрного росту в інженерно-